Madmusayev Jaxongir Muxtorali o‘g‘li
Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

TALABALARGA INGLIZ TILI LEKSIKASINI MOBILE-ASSISTED LANGUAGE LEARNING ASOSIDA O‘RGATISH

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14280023

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang’ich ta’lim yo’nalishi talabalariga ingliz tili leksikasini Mobile-assisted Language Learning asosida o‘rgatish metodikasi hamda uning o‘ziga xos o‘rni va ahamiyati haqida bayon etiladi.

Kalit so‘zlar: leksika, talaba, mobile assisted, til o’rganish, boshlang’ich ta’lim

Ingliz tilini o‘zlashtirishda leksik bilimlarni rivojlantirish juda muhim bo‘lib, u til malakasiga erishish uchun katta yordam beradi. Yetarlicha lug’at hajmi talabalarga o‘z fikrlarini yanada aniqroq ifodalash, murakkab yozma materiallarni tushunish va nozik dialoglarda ishtirok etish imkonini beradi. Lug’at hajmi va tilni bilish darajasi o‘rtasidagi kuchli bog’liqlik, shuningdek, ingliz tili o‘quv dasturlarida lug’atni o‘zlashtirish uchun samarali strategiyalarning muhimligini ta’kidlanadi. Ingliz tilidagi so‘zlarning ko‘pligini hisobga oladigan bo‘lsak, ushbu tilni o‘rganishda so‘z boyligini rivojlantirishga tizimli yondashish zarurati tug’iladi. Ushbu yondashuv ingliz tilini o‘rganishning dastlabki bosqichlarida umumiy lug’atdan boshlash va keyin talabalarning o‘ziga xos ehtiyojlaridan, mutaxassisligidan kelib chiqqan holda akademik va mavzuga oid so‘zlarga o‘tish tavsiya etiladi. Til o‘rganuvchilarning taraqqiyoti sari ko‘proq ixtisoslashgan lug’at bilimlariga bo‘lgan ehtiyoj, ayniqsa, pedagogik va texnik atamalarni mohirona qo‘llash ko‘pincha akademik yutuqlar va martaba ortishi bilan bog’liq bo‘lgan akademik va professional muhitda tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda [24, 85, 96]. Shunga qaramay, turli fanlarga xos bo‘lgan bunday so‘zlar bilan bog’liq bo‘lgan o‘rganish yuklamasi bakalavriat darajasida va umuman pedagogik sohalarda ko‘pchilik ingliz tilini ikkinchi til sifatida o‘rganuvchilar uchun katta muammo hisoblanadi. Bu mulohazalar universitet talabalarining ixtisoslashtirilgan (ya’ni pedagogik) lug’at o‘rganish ehtiyojlarini qondirish uchun innovatsion o‘qitish yondashuvlarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

Pedagogik lug’atning ahamiyati ingliz tili lug’atini o‘rganish va o‘qitish adabiyotida keng tarqalgan. Aniqroq aytganda, pedagogik lug’at har qanday fan uchun asosiy hisoblanadi. Ushbu turdagi lug’at ma’lum bir soha, sanoat yoki kasbga xos so‘zlar, iboralar va atamalarni anglatadi. Ushbu atamalar ko‘pincha tushunchalar, jarayonlar, uskunalar va ma’lum bir mavzuning boshqa ixtisoslashgan jihatlarini tavsiflash uchun ishlatiladi. Pedagogik lug’at ham o‘zining aniqligi va ravshanligi bilan ajralib turadi hamda umumiy pedagogik tilga ega bo‘lgan mutaxassislar o‘rtasida muloqotni osonlashtirish uchun ishlatiladi. Shunga ko‘ra, pedagogik lug’atni o‘zlashtirish talabalar uchun asosiy tushunchalar va nazariyalarni tushunishlari uchun juda muhimdir, bu ularning akademik va professional faoliyatlarida muvaffaqiyatga erishish uchun zarurdir. So‘nggi yillarda texnologik taraqqiyot o‘quv jarayonlarini yaxshilash uchun yangi imkoniyatlar ochdi va o‘quv materiallaridan istalgan vaqtda va istalgan joyda foydalanish imkoniyatini oshirdi. Ana shunday texnologiyalardan biri o‘rganishni osonlashtirish uchun smartfon va planshetlar kabi mobil qurilmalardan foydalanadigan Mobile-assisted Language Learning (MALL) hisoblanadi. MALL an’anaviy o‘qitish usullariga nisbatan ko‘plab afzalliklarga ega bo‘lib, ular moslashuvchanlik va qulaylikni oshirish hamda videolar va interaktiv viktorinalar kabi multimedia kontentini qamrab olish qobiliyatini o‘z ichiga oladi.

MALL ning potentsial afzalliklariga qara-

may, ixtisoslashgan sohalarda pedagogik lug'atni o'rgatishda uning samaradorligi bo'yicha nisbatan kam tadqiqot olib borilgan. Aniqroq qilib aytadigan bo'lsak, MALL dasturining ingliz tilini o'qitish sohasida aniq maqsadlarda qo'llanilishiga e'tibor kuchayib borayotgan bo'lsa-da, uning pedagogikada texnik lug'atni o'zlashtirishda qo'llanilishi haligacha o'rganilmagan. Ushbu nazorat boshlang'ich ta'lim sohasidagi atamalarining murakkabligini hisobga olgan holda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ular ko'pincha boshqa murakkab terminologiya bilan o'xshash bo'lib, universitet talabalari uchun talaffuz, ma'no va qo'llashda noyob qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Leksik bilimning bu o'lchovlari pedagogik so'zlar bilan bog'liq o'rganish yuklamasiga ham qo'shiladi va ushbu mavzuga oid atamalarni o'rganish uchun zarur bo'lgan bu qo'shimcha harakatlar ko'pchilik universitet talabalari uchun qiyinchiliklar tug'diradi. Bundan tashqari, mavjud adabiyotlar asosan ikkinchi til lug'atini darhol va qabul qiluvchi bilishga qaratilgan bo'lib, unumli bilimlarni rivojlantirishga va uzoq muddat eslab qolishga minimal e'tibor beradi. Shu munosabat bilan alohida qiziqish uyg'otadigan yo'nalishlardan biri, pedagogik lug'atni o'rgatishda mobil yordamni an'anaviy materiallar bilan taqqoslashdir. Qog'ozli kartochkalar kabi an'anaviy usullar samarali ekanligi isbotlangan bo'lsa-da, mobil qurilmalar yordamida o'qitish talabalarni o'quv jarayoniga jalb qilish uchun yangi imkoniyatlarni taqdim etadi. Shu sababli, ushbu tadqiqot boshang'ich ta'lim yo'nalishi talabalariga sohadagi 100 ta texnik so'zni o'rgatishda an'anaviy materiallar bilan mobil yordam o'qitish samaradorligini taqqoslaydi. Tadqiqot mobil yordamchi vositasida o'qitish qisqa muddatli va uzoq muddatli yutuqlar uchun an'anaviy usullarga qaraganda yaxshiroq natijalarga olib keladimi yoki yo'qligini o'rganadi. Ushbu tadqiqot natijalari mobil qurilmalar yordamida o'qitish va lug'atni o'rgatish bo'yicha adabiyotlarga hissa qo'shishdan tashqari, o'qituvchilar va talabalar uchun muayyan fanlar bo'yicha texnik lug'at bilimlarini rivojlantirish uchun amaliy ahamiyatga ega.

Lug'atni o'zlashtirish ikkinchi/qo'shimcha tilni o'rganishning uzoq muddatli jarayoni uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu munosabat bilan, keng so'z boyligiga ega bo'lish muvaffaqiyatli muloqot qilish va tilni bilish qobiliyatini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega ekanligi yaxshi isbotlangan. Ingliz tili ta'limi kontekstlarida so'z boyligini o'rganish maqsadli yoki tasodifiy o'rganish mexanizmlari orqali amalga oshirilishi mumkin. Tasodifiy lug'atni o'rganish talabalar yangi lug'at ob'ektlari bilan tabiiy va rejalashtirilmagan tarzda, masalan, haqiqiy materiallarni o'qish yoki tinglash orqali duch kelganlarida sodir bo'ladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, tasodifiy o'rganish ingliz tilini o'rganayotganlar uchun yangi so'zlarni o'zlashtirishning samarali usuli bo'lishi mumkin, asosan kontekst ma'noga yetarli maslahatlar bergan taqdirda. Misol uchun, Soleimani va boshqalar, ingliz tilini o'rganuvchilar yangi lug'at ob'ektlarini aniq ko'rsatmasiz yordam va ko'maklarsiz o'qish orqali olishlari mumkinligini aniqladilar, agar matnlar ularning malaka darajasiga mos kelsa yetarli kontekstli maslahatlarni o'z ichiga oladi. Xuddi shunday, bir qator matnlar yoki suhbatlar kabi mazmunli hamda takroriy kontekstda yangi so'z birikmalariga duch kelgan o'quvchilar ularni eslab qolish ehtimoli ko'proq. Bundan tashqari, tasodifiy lug'atni o'rganish samaradorligi boshqa omillarga ham bog'liq bo'lishi mumkin, masalan, talabalarning e'tibori va qayta ishlash chuqurligi. Ushbu sohadagi tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, maqsadli so'z birikmalariga ko'proq e'tibor beradigan va yangi so'zlarni oldingi bilimlari bilan bog'lash yoki ularni kontekstda ishlatish orqali chuqurroq qayta ishlash bilan shug'ullanadigan talabalar ularni eslab qolish ehtimoli ko'proq.

Boshqa tomondan, lug'atni maqsadli o'rganish ko'pincha til o'qitishning diqqat markazida bo'lib, bu yerda o'quvchilarga

so‘zlar ro‘yxati, kartalar yoki kontekstga asoslangan ko‘rsatmalar kabi turli xil usullar orqali yangi lug’at ob’ektlari aniq o‘rgatiladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, maqsadli lug’atni o‘rganish, xususan, ingliz tilini chet tili sifatida o‘rganish kontekstlarida samarali bo‘lishi mumkin, bu yerda o‘quvchilar maqsadli tilga cheklangan ta’sir ko‘rsatadi. Misol uchun, Zakian va boshqalar flesh kartalar bilan aniq lug’at ko‘rsatmalari ingliz tilini chet tili sifatida o‘rganuvchilarning qisqa va uzoq muddatli lug’at bilimlarini sezilarli darajada yaxshilashini aniqladilar. Biroq, maqsadli lug’atni o‘rganish samaradorligi turli omillarga bog’liq bo‘lishi mumkin, masalan, talabalarning malaka darajasi, motivatsiyasi va o‘rganish strategiyalari. Aniqroq qilib aytganda, tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, past darajadagi talabalar yuqori malakaga ega bo‘lganlarga qaraganda maqsadli lug’at ko‘rsatmalaridan ko‘proq foyda olishlari mumkin. Misol uchun, Tekmen va Daloglu tomonidan olib borilgan tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, yuqori malakali guruhlar o‘qish orqali tasodifan yangi lug’atga duchor bo‘lganda, quyi darajadagi guruhlarga qaraganda ko‘proq so‘zlarga ega bo‘lishlari mumkin. Xuddi shu kabi boshqa tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, ishlab chiqish, assotsiatsiya va vizualizatsiya kabi faol o‘rganish strategiyalari bilan shug’ullanadigan talabalar takrorlash kabi passiv strategiyalardan foydalanadiganlarga qaraganda yangi so‘zlarni eslab qolish ehtimoli ko‘proq.

Bundan tashqari, lug’atni qasddan o‘rganish jarayoni turli xil nazariy asoslar, masalan, Involvement Load Hypothesis, ingliz tiliga ishlov berish chuqurligi va xotira jadvali asosida tushuntirilishi mumkin. Involvement Load Hypothesis shuni ko‘rsatadiki, o‘rganish jarayonida sarflangan aqliy kuch miqdori yangi o‘zlashtirilgan lug’atni yodlash va eslab qolish bilan bevosita bog’liqdir. Bu shuni anglatadiki, o‘quvchilar o‘quv jarayonida faol ishtirok etsalar, yangi so‘zlarni eslab qolishlari mumkin. Ba’zi tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, Involvement Load Hypothesis so‘z boyligini o‘zlashtirishni osonlashtiradi. Misol uchun, Reynolds va boshqalar tomonidan olib borilgan tadqiqotda 50 nafar tayvanlik talabalar guruhiga darsliklarni o‘qish paytida duch kelgan notanish so‘zlar uchun ingliz tilidagi lug’at kartalarini yaratish buyurilgan. Tadqiqot Involvement Load Hypothesisning uchta motivatsion va kognitiv o‘lchovlarini, xususan, ehtiyoj, qidirish va baholashni so‘z birikmasini o‘rganish jarayoniga birlashtirdi. Natijalar testdan oldingi testdan keyingi testgacha talabaning so‘z boyligi sezilarli darajada yaxshilanganini ko‘rsatdi va bu yangi lug’atni o‘zlashtirishda o‘rganish strategiyasi sifatida so‘z kartalaridan foydalanish samaradorligini isbotladi. Bundan tashqari, L2 Processing modelining chuqurligi shuni ko‘rsatadiki, chuqurroq ishlov berish (masalan, semantik ishlov berish) sayoz ishlov berish (masalan, fonologik ishlov berish) bilan solishtirganda yangi so‘zlarni yaxshiroq yodlash va eslab qolishga olib keladi. Nihoyat, Pimsleur tomonidan ishlab chiqilgan Xotira jadvali modeli, yangi material ma’lum vaqt oralig’ida kiritilganda o‘rganish eng samarali ekanligini ko‘rsatadi. Model o‘quvchilarni muntazam ravishda yangi lug’at bilan tanishtirishni taklif qiladi, bu esa ta’sirlar orasidagi vaqtni asta-sekin oshirib boradi. Bu intervalgacha takrorlash sifatida tanilgan va so‘z boyligini o‘zlashtirishda samarali ekanligi ko‘rsatilgan.

Mobil ilovalar yordamida lug’at o‘rganish til o‘rgatish, jumladan, so‘z boyligini oshirish uchun tobora ommalashib borayotgan usulga aylandi. Smartfonlar va planshetlar kabi mobil qurilmalar talabalarga o‘z ehtiyojlari va afzalliklariga moslashtirilishi mumkin bo‘lgan o‘z-o‘zini boshqarish, individual ta’lim bilan shug’ullanish imkoniyatlarini taklif qiladi. Lug’atni o‘rganish kontekstida Mobile-Assisted Language Learning (MALL) o‘quvchilarga raqamli vositalar va resurslar orqali yangi so‘zlarni faol ravishda izlash va o‘rganish imkonini beruvchi maqsadli o‘rganish mexanizmi sifatida amalga oshirilishi mumkin. Shu bilan

birga, raqamli kartalar kabi turli xil ilovalardan foydalanish maqsadli so‘zlarni qayta ishlash darajasini oshirishi mumkin, shuningdek, o‘quv jarayoniga jalb qilish yuklamasini oshirishi mumkin. Ushbu mulohazalardan kelib chiqqan holda, Mobile-Assisted Language Learning (MALL) universitet talabalarining pedagogik so‘z boyligini oshirish ehtiyojlarini qondirish uchun pedagogik jihatdan foydali yondashuv bo‘lib xisoblanadi.

O‘tgan yillar davomida bir qator tadqiqotlar pedagogik lug’atni o‘rgatish uchun Mobile-Assisted Language Learning (MALL) imkoniyatlarini o‘rganib chiqdi. Shu nuqtai nazardan, tegishli tadqiqotlarning bir qismi MALL samaradorligini pedagogik lug’atni o‘rgatishning an’anaviy usullari, masalan, qog’ozga asoslangan kartalar yoki so‘zlar ro‘yxati bilan taqqosladi. Misol uchun, Yuksel va boshqalar o‘rganish natijalarini raqamli kartalar dan qog’ozga asoslangan an’anaviy so‘zlar ro‘yxatiga solishtirgan. Tadqiqot ishtirokchilari Turkiyadagi farmatsevtika bakalavriat talabalari bo‘lib, maqsadli mazmuni 240 tibbiy terminologiya edi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqanli kartalardan foydalanish so‘zlar ro‘yxatiga nisbatan yaxshilangan ta’lim natijalari bilan bog’liq va ishtirokchilar mobil qurilmalar yordamida lug’at o‘rgatishga ijobiy nuqtai nazarga ega bo‘lganlar. Bundan tashqari, tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, talabalarning ilovaning foydaliligi haqidagi tasavvurlari ularning tibbiy terminologiyani o‘rganishdagi muvaffaqiyati bilan ijobiy bog’liq. Boshqa bir tadqiqotda Xodabande va boshqalar Eron universitetlari talabalari orasida psixologiya bo‘yicha yarim texnik lug’atni o‘rganish uchun raqamli kartalar orqali Mobile-Assisted Language Learning (MALL) natijalarini an’anaviy materiallarga (ya’ni qog’oz so‘z kartalari) solishtirdilar. Tadqiqot jarayonlaridan oldin va keyin ishtirokchilarning maqsadli so‘zlarning retseptiv bilimlari (ya’ni, shakl va ma’no aloqasi) o‘zgarishlari bilan bog’liq bo‘ldi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, har ikkala turdagi o‘quv materiallari yarim texnik lug’at bilimlarini sezilarli darajada yaxshilashga olib kelgan bo‘lsada, mobil qurilmalardan foydalangan ishtirokchilar an’anaviy materiallardan foydalanuvchilardan ustunroq bo‘lgan. Birgalikda bu tadqiqotlar universitet talabalari o‘rtasida so‘z boyligini rivojlantirish uchun MALL strategiyasi sifatida raqamli kartalarning potentsialiga empirik dalillarni taqdim etdi.

Bundan tashqari, tadqiqotlarda talabalarning faolligi, ularning munosabati, motivatsiyasi va turli xil mobil texnologiyalardan foydalanishga tayyorligi ham o‘rganildi. Shu nuqtai nazardan, tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, o‘quvchilarning MALLga bo‘lgan munosabatiga motivatsiya, qoniqish, foydalanish imkoniyati va hamkorlik kabi omillar ta’sir ko‘rsatadi. Ijobiy tushunchalar mobil qurilmalar taqdim etadigan qulaylik, individuallashtirilgan o‘rganish va hamkorlik imkoniyatlaridan kelib chiqadi. Shu bilan birga, ulanish va ekran cheklovlari bilan bog’liq muammolar tan olingan. Misol uchun, Iwata va boshqalar Mobile-Assisted Language Learning (MALL) orqali yapon talabalari uchun tibbiy ingliz tili lug’atini yaxshilashni maqsad qilgan. Tadqiqotchilar ikki yil davomida o‘tkazilgan ikkita sinovdan olingan o‘quv natijalarini o‘rganib chiqdilar. Natijalar tallabalarning mobil o‘rganishga bo‘lgan umidlari yuqori bo‘lishiga qaramay, boshlang’ich faollik pastligini (9,5%) ko‘rsatdi. Biroq, ikkinchi sinov uchun sozlangan tarkib va tartib ishtirokchilarning sezilarli o‘sishiga olib keldi (24,3%), bu Mobile-Assisted Language Learning (MALL)ga yuqori tayyorgarlik va motivatsiyani ta’kidladi. Tadqiqot o‘quvchilarning mobil qurilmalar yordamida til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini hamda kontentdan samarali foydalanish va yetkazib berish zarurligini ta’kidlaydi. Tadqiqot shuningdek, talabalarning rivojlanayotgan faolligi va motivatsiyasini ta’kidlab, istiqbolli tilni o‘qitish strategiyalarini taklif qiladi.

MALL bo‘yicha kengayib borayotgan bilimlar to‘plami portativ qurilmalar universitet talabalari tomonidan texnik va yarim

texnik so‘zlarni ishlab chiqishda samarali vosita bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatadi. Bundan tashqari, mobil qurilmalardan foydalanish lug’atni yanada individuallashtirilgan va moslashuvchan o‘rganish imkonini beradi, bu esa an’anaviy usullarga nisbatan yuqori saqlanish tezligiga olib kelishi mumkin. Biroq, MALL ning pedagogik lug’atni o‘rgatish samaradorligini to‘liq tushunish uchun, ayniqsa, turli kontekstlarda va har xil turdagi o‘quvchilarda ko‘proq tadqiqotlar talab etiladi. Bundan tashqari, ta’lim natijalarini nafaqat retseptiv bilim nuqtai nazaridan, balki universitet talabalarining maqsadli so‘zlardan unumli foydalanishidagi o‘zgarishlar nuqtai nazaridan ham o‘rganish kerak. Nihoyat, MALL ning qisqa muddatli aralashuvlarda samaradorligi bo‘yicha keng qamrovli tadqiqotlarga qaramay, uzoq muddatli o‘rganish yutuqlarini o‘rganishga kamroq e’tibor qaratildi. Yuqorida aytib o‘tilgan yo‘nalishlar bo‘yicha Mobile-Assisted Language Learning (MALL) bo‘yicha tadqiqotlar universitet talabalari o‘rtasida barqaror so‘z boyligini rivojlantirish uchun til o‘quv materiallarini xabardor qilish uchun katta imkoniyatlarga ega. Ushbu tadqiqot quyidagi tadqiqot savollarini ko‘rib chiqish orqali ushbu tadqiqot yo‘nalishiga hissa qo‘shadi:

1. An’anaviy flesh kartalar bilan solishtirganda, raqamli kartalar bilan mobil qurilmalar yordamida pedagogik lug’at o‘rganish yaxshi natijalarga olib keladimi?

2. Raqamli karatalar bilan mobil ilovalar yordamida o‘rganish qog’ozga asoslangan an’anaviy flesh kartalarga qaraganda universitet talabalarining pedagogik lug’at bilimlariga uzoq muddatli yaxshi ta’sir ko‘rsatadimi?

Tadqiqotda Boshlang’ich ta’lim yo‘nalishi bo‘yicha tahsil olayotgan 80 nafar O‘zbekistonlik universitet talabalaridan ma’lumotlar to‘plangan. Ishtirokchilar uchta guruhdan qulay namuna olish tartibi asosida tanlab olindi. Ishtirokchilarning o‘rtacha yoshi 22. Ishtirokchilarning ingliz tilini bilish darajasi Kembrij onlayn joylashtirish testi yordamida baholandi (Cambridge English, 2022). Natijalar shuni ko‘rsatdiki, ishtirokchilarning aksariyati tillar bo‘yicha umumiy Yevropa ma’lumotnomalar doirasi (CEFR) asosida o‘rta darajadagi bilimga ega (Council of Europe, 2001). Turli sharoitlarda ta’lim natijalarini o‘rganish uchun ishtirokchilar tajriba va nazorat guruhlariga biriktirildi. Shunga ko‘ra, ikkita guruh (N = 50) raqamli kartalarni o‘rganish shartiga tasodifiy tayinlangan va bir guruh (N = 30) an’anaviy sinf va lug’at o‘quv materiallari (qog’ozga asoslangan kartalar) bilan nazorat shartiga tayinlangan. Ishtirokchilar tadqiqotni amalga oshirishdan oldin o‘zlarining xabardor qilingan roziliklarini taqdim etdilar va ularning ishtiroki ixtiyoriy bo‘ldi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Moirand, S. Enseigner a comminiquer en langue etrangere [Text] / S. Moirand. - Paris, 1990. - 123 p.

2. Обзор мирового и российского рынка электронного обучения [Электронный ресурс]. - Режим доступа: https://ra-kurs.spb.ru/2/0/3/1/?id=42

3. Общеевропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка. Департамент по языковой политике. Страсбург, 2001 [Текст] / Перевод под общ. ред. проф. К.М. Ирисхановой. - М.: МГЛУ, 2005. - 248 с.

4. Оганесов, В.А. Поготовка конкурентноспособного специалиста в условиях диверсификации высшего образования [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук / В.А. Оганесов. - Ставрополь, 2003. - 27 с.

5. Основы методики преподавания иностранных языков / Под ред. Бухбиндера В. А. - Киев: Вища школа, 1986. - 335 с.

6. Planning and task performance in a second language / edited by Rod Ellis [Text] / R. Ellis. - University of Auckland. - John Benjamins Publishing Company: Amsterdam/Philadelphia, 2005. - 313 p.